

NATUURHISTORISCHE EN ANDERE NOTITIES NATURAL HISTORY AND OTHER NOTES

Privé uitgave: H.K. Mienis, Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500, Israël
Privately published: H.K. Mienis, Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500, Israel

Downloadable from: http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

INHOUD-CONTENTS

Voorwoord – Preface.....	2
Mienis, H.K.: A find of the Elongated puffer <i>Lagocephalus sceleratus</i> on the beach of Atlit, Israel	3
Mienis, H.K.: De Kleverige poelslak <i>Myxas glutinosa</i> , een ernstig bedreigde zoetwaterslak in Nederland, ontdekt in het particuliere natuur reservaat de 'Famberhorst' in Joure, Friesland	7
Mienis, H.K.: An ancient ivory pin found in the cotton fields of kibbutz Netzer Sereni, between Ramla and Ahisamakh, Israel	9
Mienis, H.K.: Een correctie betreffende de determinatie van de larve van een bladwesp aangetroffen op Groot hoefblad <i>Petasitis hybridus</i> in Joure, Friesland	11
Mienis, H.K.: A find of a city coin from Ashkelon near Emmaus on a slope of the hill carrying the ruins of Horvat Aked, Israel	13

Voorwoord

Dit 17de nummer van 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' bevat vijf korte notities gebaseerd op vondsten, waarnemingen of studies gedaan in Nederland of Israël.

Deze nieuwsbrief is voorlopig gepland als een kwartaal uitgave. Van elk nummer zullen 50 gelijktijdig gedrukte exemplaren verschijnen die voornamelijk bestemd zijn voor bibliotheken van instituten en museums. Daarnaast is elk nummer ook gratis elektronisch verkrijgbaar via de website van mijn collega en vriend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Hoewel deze uitgave geheel voldoet aan de eisen die de 'Internationale Commissie voor Zoologische Naamgeving' gesteld heeft voor een wetenschappelijk tijdschrift, zullen in dit tijdschrift geen artikelen gepubliceerd worden die van invloed zijn op de naamgeving van een of andere wetenschappelijke eenheid.

Artikelen mogen overgenomen worden mits de schrijver daarover geïnformeerd is en de bron genoemd wordt.

Deze publikatie wordt geïndexeerd in de Zoological Record.

Ondertussen heeft deze publikatie een officieel 'International Serial Standard Number' ontvangen:

ISSN 2518-5705

Preface

This 17th issue of 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' contains five short notes based on finds, observations or studies made in the Netherlands or Israel.

This newsletter is planned for the meantime as a quarterly. Of each number 50 simultaneously printed copies will appear which are primarily intended for libraries of institutes and museums. In addition each issue is downloadable free of charge by means of the website of my colleague and friend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Although this publication meets the standards of a permanent scientific journal as stipulated by the 'International Commission for Zoological Nomenclature' no articles will be published in this journal which will influence the nomenclature of a certain taxonomic unit.

Articles may be reprinted on the understanding that the author is informed about it and the source mentioned.

This publication is being indexed in the Zoological Record.

In the meantime this publication has received an official 'International Serial Standard Number':

ISSN 2518-5705

**A find of the Elongated puffer *Lagocephalus sceleratus* on the beach of Atlit,
Israel**

Henk K. Mienis

National Natural History Collections, Berman Building Room 119, Hebrew University of Jerusalem,
Edmond J. Safra Campus, IL-9190401 Jerusalem, Israel
and
the Steinhardt Museum of Natural History - Israel National Center of Biodiversity Studies,
Tel Aviv University, IL-6997801 Tel Aviv, Israel
mienis@netzer.org.il

Een vondst van de Slanke kogelvis *Lagocephalus sceleratus* op het strand van Atlit, Israël

Op 4 maart 2018 werd een exemplaar van de Slanke kogelvis *Lagocephalus sceleratus* aangetroffen op het strand van Atlit, ten zuiden van Haifa, Israël. Deze kogelvis moet beschouwd worden als een Lessepsiaanse migrant die vanuit de Rode Zee via het Suez Kanaal in het oostelijk deel van de Middellandse Zee is terechtgekomen. Sinds het begin van de 21ste eeuw komt deze kogelvis niet alleen algemeen voor in het oostelijk deel van de Middellandse Zee, maar is zij er zelfs in geslaagd om de Middellandse Zee kust van Spanje te bereiken. Deze vis voedt zich voornamelijk met weekdieren, krabben en garnalen maar ook met andere vissoorten. Ze worden als schadelijk voor de lokale visserij beschouwd niet alleen omdat ze visnetten en vislijnen beschadigen, maar vooral omdat deze soort Tetrodotoxin, een ook voor mensen heel gevaarlijk vergif, opslaat in diverse delen van het vissenlichaam. Deze vissoort mag dan ook in de meeste landen niet verhandeld en geconsumeerd worden.

On a bright sunny day on the 4th of March 2018 we* brought a visit to Atlit, a small coastal town with a rich history south of Haifa, Israel. The sea was flat as a mirror and the beach looked as if it had been cleaned of anything washed ashore. Only near the wooden pier an object was laying half in the water half on the beach. It turned out to be an odd looking fish in a perfect state of preservation with a total length of about 56 cm. The anterior part of the fish was rather blunt with a small beak, its eyes were quite large, the dorsal side of the body was of a silvery greenish-grey colour with numerous black spots, its ventral side was white and remarkably flat. Since we had nothing with us in which we could keep it for the entire day we made some photographs of it (Fig. 1-2) in the hope that they would turn out suitable for the identification of the fish.

At home we had a look at the illustrations in the excellent book "Fishes of the Eastern Mediterranean" by Golani *et al.* (2006) and almost at the end of it we found indeed a photograph which fitted the fish encountered on the beach of Atlit: an Elongated puffer *Lagocephalus sceleratus*. The name puffer got this and related species because when they are threatened they can inflate themselves with water or air making it almost impossible for a predator to swallow it. This species is also known by the common name Sliver-cheeked toadfish.

It is a bottom dwelling species which feeds on molluscs, crabs and various species of fish. This bottom-dwelling behaviour may explain probably also the flatness of its belly. It is mainly being caught along the Mediterranean coast of Egypt and also

elsewhere in the Mediterranean in numbers by means of the bottom long-line and bottom trawl fishery (El-Haweet *et al.*, 2016).

According to Aydin (2011) *Lagocephalus sceleratus* is especially feeding on shrimps in the Bay of Antalya in Turkey. In the waters near Rhodes the predominant prey is formed by the cephalopods *Sepia officinalis* and *Octopus vulgaris* (Kalogirou, 2013).

Fig. 1: Elongated puffer *Lagocephalus sceleratus* on the beach of Atlit (Photo: Henk Mienis)

Fig. 2: Elongated puffer *Lagocephalus sceleratus* showing the flat ventral side (Photo: Henk Mienis)

The first records of the Elongated puffer *Lagocephalus sceleratus*, a Lessepsian migrant, from the Mediterranean coast of Israel were published by Golani & Levy (2005). They mentioned a small 10 cm specimen from Yafo and an almost 62 cm specimen from Haifa Bay. The specimens were caught respectively at the end of 2004 and the beginning of 2005.

However they were not the first specimens caught in the Eastern Mediterranean because Mouneime (1977) had recorded already a juvenile specimen from Lebanon under the wrong name *Lagocephalus suezensis*, which record was corrected by Golani (1996).

When Golani *et al.* (2006) published the book only several specimens of the Elongated puffer had been collected in the Mediterranean waters of Israel and Turkey. Ever since it has rapidly expanded its range throughout the Eastern Mediterranean: Cyprus (Katsanevakis *et al.*, 2009), Crete (Kasapidis *et al.*, 2007), Rhodes (Corsini *et al.*, 2006), along the North African coast: from Egypt via Lybia and Tunisia (Ben Soussi *et al.*, 2014) towards Algeria (Kara *et al.*, 2015) and in the Central Mediterranean via Croatia (Šprem *et al.*, 2014), Italy (Azzurro *et al.*, 2014) and Malta (Deidun *et al.*, 2015) it has most recently reached also Spain (Rambla-Alegre *et al.*, 2017), which means that it is now known from almost the entire Mediterranean Sea.

At most places where *Lagocephalus sceleratus* manages to establish viable populations it is considered an unwanted species by the fisherman not only because this species causes much damage to the nets and fishing lines with their strong teeth, but especially by the fact that it bio-concentrates Tetrodotoxin, an extremely potent poison, making this fish an unmarketable species (Nader *et al.*, 2012). In most countries it is therefore forbidden to market and sell the Elongated puffer in the wake of the danger of lethal poisoning.

* The small group consisted of Henk, Dana and Nir, representing three generations of the Dutch Mienis-clan in Israel and two visiting family members from the Netherlands: Judith Gerritzen and Leo Meerema.

References

- Aydin, M., 2011. Growth, reproduction and diet of pufferfish (*Lagocephalus sceleratus* Gmelin, 1789) from Turkey's Mediterranean Sea coast. Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences, 11: 589-596.
- Azzurro, E., Castriota, L., Falautano, M., Giardina, F. & Andaloro, F., 2014. The silver-cheeked toadfish *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789) reaches Italian waters. Journal of Applied Ichthyology, 30: 1050-1052.
- Ben Soussi, J., Rifi, M., Ghanem, R., Ghazzi, L., Boughedir, W. & Azzuro, E., 2014. *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789) expands through the African coasts towards the Western Mediterranean Sea: a call for awareness. Management of Biological Invasions, 5: 357-362.
- Corsini, M., Margies, P., Kondilatos, G., & Economidis, P.S., 2006. Three new exotic fish records from the SE Aegean Greek waters. Scientia Marina, 70: 319-323.

- Deidun, A., Fenech-Farrugia, A., Castriota, L., Falautano, M., Azzurro, E. & Andaloro, F., 2015. First record of the silver-cheeked toadfish *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789) from Malta. *BioInvasions Records*, 4: 139-142.
- El-Haweet, A.A.K., Farrag, M.M.S., Akel, E.Kh.A. & Moustafa, M.A., 2016. Puffer fish catch in the Egyptian Mediterranean coast "The challenged invaders". *International Journal of Ecotoxicology and Ecobiology*, 1 (1): 13-19.
- Golani, D., 1996. The marine ichthyofauna of the Eastern Levant – history, inventory and characterization. *Israel Journal of Zoology*, 42: 15-55.
- Golani, D. & Levy, Y., 2005. New records and rare occurrences of fish species from the Mediterranean coast of Israel. *Zoology in the Middle East*, 36: 27-32.
- Kara, M.H., Ben Lamine, E. & Francour, P., 2015. Range expansion of an invasive pufferfish, *Lagocephalus sceleratus* (Actinopterygii: Tetraodontiformes: Tetraodontidae), to the south-western Mediterranean. *Acta Ichthyologica et Piscatoria*, 45 (1): 103-108.
- Kasapidis, P., Peristeraki, P., Tserpes, G. & Magoulas, A., 2007. First record of the Lessepsian migrant *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789) (Osteichthyes: Tetraodontidae) in the Cretan Sea (Aegean Sea). *Aquatic Invasions*, 2: 71-73.
- Katsanevakis, S., Tsiamis, K., Ioannou, G., Michailidis, N. & Znetos, A., 2009. Inventory of alien marine species of Cyprus (2009). *Mediterranean Marine Science*, 10 (2): 109-133.
- Mouneimne, N., 1977. List des poisons de la côte du Liban (Méditerranée Orientale). *Cybium*, 1: 37-66.
- Nader, M., Indary, S. & Boustany, L., 2012. The Puffer fish *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789) in the Eastern Mediterranean. *FAO EastMed Technical Documents*, 10: 1-33.
- Rambla-Alegre, M., Reverté, L., del Río, V., de la Iglesia, P., Palacios, O., Flores, C., Caixach, j., Campbell, K., Elliott, Ch.T., Izquierdo-Muñoz, A., Campàs, M. & Diogène, J., 2017. Evaluation of tetrodotoxins in puffer fish caught along the Mediterranean coast of Spain. Toxin profile of *Lagocephalus sceleratus*. *Environmental Research*, 158: 1-6.
- Šprem, J.D., Dobroslavić, T., Kožul, V., Kuzman, A. & Dulčić, J., 2014. First record of *Lagocephalus sceleratus* in the Adriatic Sea (Croatian coast), a Lessepsian migrant. *Cybium*, 38 (2): 147-148.

De Kleverige poelslak *Myxas glutinosa*, een ernstig bedreigde zoetwaterslak in Nederland, ontdekt in het particuliere natuur reservaat de 'Famberhorst' in Joure, Friesland

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500 Israel

mienis@netzer.org.il

The Glutinous snail *Myxas glutinosa*, a critically endangered freshwater snail in the Netherlands, discovered in the private nature reserve the 'Famberhorst' in Joure, Friesland

A population of the Glutinous snail *Myxas glutinosa* was discovered during a survey of a private nature reserve the 'Famberhorst' in Joure, Friesland, the Netherlands. It shows the important role a private nature reserve like the 'Famberhorst' can play in the conservation of a critically endangered species.

Tijdens een onderzoek naar de aanwezigheid van land- en zoetwater mollusken in de 'Famberhorst', een particulier natuur reservaat in Joure, Friesland, enkele exemplaren van de Kleverige poelslak *Myxas glutinosa* (Müller, 1774), Family Lymnaeidae, werden aangetroffen in een van de laagliggende vochtige gebieden op 11-12 oktober 2017. Daar deze poelslak niet alleen in Nederland (de Bruyne *et al.*, 2003) maar ook elders in Europa de status heeft van een ernstig bedreigde soort, werd slechts een exemplaar meegenomen voor verder onderzoek naar het 'Steinhardt Museum of Natural History', Tel Aviv Universiteit, Israël (SMNH MO 82504).

Fig. 1: De Kleverige poelslak *Myxas glutinosa*
(Photo Dr. R. Anderson)

Deze Poelslak wordt gekarakteriseerd door zijn bolvormige, zeer dunne schelp (Jansen, 2016). Meestal wordt deze schelp helemaal omgeven door de kleverige mantel van de slak (Fig. 1). Dit heeft niet alleen geleid tot de Nederlandse naam Kleverige poelslak, maar ook tot het feit dat de schelp van levende exemplaren nooit begroeid is met allerlei algen.

De Keverige poelslak wordt aangetroffen in schone, heldere, stilstaande of langzaam stromende waterpartijen met een weelderige plantengroei (Jansen, 2016). Een dergelijk biotoop is aanwezig in de 'Famberhorst', waar sommige laagliggende gebieden gevoed worden met regenwater of kwelwater afkomstig van de Jonkersloot, een brede sloot die langs de noordzijde van het natuur reservaat loopt. Daar het kwelwater op een natuurlijke wijze gefilterd wordt door dikke lagen aarde, is dit water in de vochtige gebieden heel helder.

Het exemplaar uit de 'Famberhorst' kon worden vergeleken met verschillende monsters van *Myxas glutinosa* afkomstig uit Engeland, Wales, Ierland, Frankrijk, België en Zweden aanwezig in de 'National Mollusc Collection' van de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem (Mienis, 2018).

Overall in Europa heeft de Kleverige poelslak *Myxas glutinosa* te kampen met vervuiling van het water waarin het leeft. Uit de ontdekking van een onbekende populatie van deze ernstig bedreigde Poelslak in de 'Famberhorst' blijkt de belangrijke rol dat een particulier natuurreservaat kan spelen in de bescherming van een ernstig bedreigde soort.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar de heer D.J. Bergsma (Joure), eigenaar van de "Famberhorst", voor de gelegenheid om een voorlopig onderzoek uit te voeren naar het voorkomen van land- en zoetwater weekdieren in zijn privé natuurreservaat en naar Dr. R. Anderson (National Museums Northern Ireland) voor het gebruik van zijn foto.

Geraadpleegde literatuur

De Bruyne, R.H., Wallbrink, H. & Gmelig Meyling, W., 2003. Bedreigde en verdwenen land- en zoetwater-mollusken in Nederland (Mollusca) – Basisrapport met voorstel voor de Rode lijst. 88 pp. European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden & Stichting Anemoon, Heemstede.

Jansen, E.A., 2016. Veldgids slakken en mossels – land en zoetwater. 2de Druk. 272 pp. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Mienis, H.K., 2018. *Myxas glutinosa*, a critically endangered Lymneid species in the Netherlands, discovered in the "Famberhorst", a private nature reserve in Joure, Friesland. *Ellipsaria*, 20 (1): 37-38.

**An ancient ivory pin found in the cotton fields of kibbutz Netzer Sereni,
between Ramla and Ahisamakh, Israel**

Henk K. Mienis

Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500 Israel

mienis@netzer.org.il

**Een heel oude ivoren speld gevonden in de katoenvelden van kibboets Netzer Sereni,
noord-oost van Ramla, Israël**

Jaren geleden, tijdens mijn werkzaamheden in de katoenvelden van kibboets Netzer Sereni, tussen Ramla en Ahisamakh, Centraal Israël, heb ik een heel oude ivoren speld gevonden in een van de stroomgeulen veroorzaakt door uitbundige regenval. De dichtsbijzijnde plaats waar dergelijke spelden maar van een ander soort type zijn gevonden tijdens een archaeologische opgraving, bevindt zich 1-2 km meer naar het oosten op de heuvels die nu afgegraven worden voor de cementindustrie van Neshet-Ramla. Die spelden waren waarschijnlijk afkomstig uit de Late Romeinse periode (4-5de eeuw na Christus)

Soon after I settled permanently in Kibbutz Netzer Sereni, I was appointed as the person responsible for the pest control in the cotton fields of the kibbutz. These cotton fields were situated between Ramla and Ahisamakh. This event took place in the spring of 1971. For 37 seasons I carried out that work with all my heart. I loved the work in the fields during the various seasons.

Since the fields behind the Neshet-Ramla cement factory were rather undulating always deep gullies were formed during periods of heavy rain fall. At the bottom of these gullies I found often rather interesting items from long times ago. Among these items was a small white-cream-coloured rod with a length of 83.37 mm and a diameter of about 8 mm.

The original item (Figs. 1-2) had been somewhat longer because at one end it was broken. At the other end it finished into a flattish round knob and an interesting engraved pattern. Obviously it was either made of bone or ivory.

Figs. 1-2: Two pictures of the same ivory pin found in the cotton fields of Kibbutz Netzer Sereni.
(Photographs: Oz Rittner)

Originally it was found under rather wet conditions. Afterwards when it was kept at room temperature in a cupboard it started to crack. At one hand this was rather

unfortunate but in the way the cracks appeared it was obvious that I was dealing with an item made of ivory and not of bone.

Similar items are occasionally found during excavations and are considered personal adornments which are either used as hair- or cloth-pins. The nearest site where such similar pins had been excavated, is situated only some 1-2 km to the east of the spot where I found the discussed pin in the cotton fields. Four round pins, one made of bone and the other three of ivory, were reported by Anna de Vincenz (2010c) from the salvage excavation carried out at the Nesher-Ramla Quarry. All were found at locus M 60 in burial cave F-274. Although most of the vessels in the same burial cave were typical for the Late Roman period (4-5th Century CE) (Hadad, 2010), some other items from earlier and later periods were also found in the cave (Kol-Ya'akov, 2010; de Vincenz, 2010a-b).

Although ivory and bone pins seem to have been used during a considerable long period, nowhere they have been found in numbers during excavations in the central area of Israel.

References

Hadad, S., 2010. The glass vessels. In S. Kol-Ya'akov (ed.): Salvage excavations at Nesher-Ramla quarry, I: 189-195 & 358-367. Zinman Institute of Archaeology, University of Haifa.

Kol-Ya'akov, S., 2010. The cemetery. In S. Kol-Ya'akov (ed.): Salvage excavations at Nesher-Ramla quarry, I: 99-119 & 244-274. Zinman Institute of Archaeology, University of Haifa.

Vincenz, A. de, 2010a. The pottery. In S. Kol-Ya'akov (ed.): Salvage excavations at Nesher-Ramla quarry, I: 121-168 & 275-346. Zinman Institute of Archaeology, University of Haifa.

Vincenz, A. de, 2010b. The metal objects. In S. Kol-Ya'akov (ed.): Salvage excavations at Nesher-Ramla quarry, I: 175-183 & 347-353. Zinman Institute of Archaeology, University of Haifa.

Vincenz, A. de, 2010c. The bone and ivory objects. In S. Kol-Ya'akov (ed.): Salvage excavations at Nesher-Ramla quarry, I: 185-186 & 354-355. Zinman Institute of Archaeology, University of Haifa.

**Een correctie betreffende de determinatie van de larve van een bladwesp
aangetroffen op Groot hoefblad *Petasitis hybridus* in Joure, Friesland**

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500 Israel

mienis@netzer.org.il

**A correction concerning the identification of the larva of a sawfly encountered on Butterbur
Petasitis hybridus in Joure, Friesland**

The identity of the Sawfly larva seen on Butterbur *Petasitis hybridus* in Joure, Friesland, the Netherlands (Mienis, 2017), has been changed to *Tenthredo mandibularis*. The latter uses Butterbur species like *Petasitis hybridus* and *Tussilago farfara* as host plants for their larvae. It seems to be the first record of *Tenthredo mandibularis* from the province Friesland.

In een korte notitie heb ik onlangs de vondst van een larve van een bladwesp op Groot hoefblad *Petasitis hybridus* in Joure, Friesland, beschreven (Mienis, 2017). Deze bastaardrups (Fig. 1) was door mij gedetermineerd als de larve van *Tenthredo marginella*, een soort die meestal op lipbloemigen zoals Munt *Mentha* species gevonden wordt.

Van de Heer Ad Mol, deskundige op het gebied van Bladwespen en coördinator van deze groep voor EIS-Nederland, ontving ik onlangs een reactie dat het afgebeelde exemplaar niet tot *Tenthredo marginella* behoort, maar tot *Tenthredo mandibularis*, een soort die inderdaad als waardplant Groot hoefblad *Petasites hybridus* en Klein hoefblad *Tussilago farfara* gebruikt.

De larven van deze twee *Tenthredo* soorten lijken heel erg op elkaar maar bij *Tenthredo mandibularis* is er sprake van een scherpe scheiding tussen de donkergrijze bijna zwarte bovenkant en de lichtgrijze onderkant zoals op bijgevoegde foto.

Fig. 1: Een larve van de Bladwesp *Tenthredo mandibularis* op Butterbur *Petasitis hybridus*
(Foto: Henk Mienis)

In *Tenthredo marginella* is deze overgang in kleur heel geleidelijk en het kleurverschil tussen de boven- en onderkant van de larve is ook veel kleiner.

Ofschoon *Tenthredo mandibularis* bekend is uit de noordelijke provincies Groningen en Drenthe (zie onder andere de recente waarnemingen op de website waarneming.nl) schijnt de waarneming van deze soort uit Joure de eerste te zijn voor de provincie Friesland (Mol, persoonlijke informatie).

Tijdens mijn komend bezoek aan Friesland in de herfst van 2018 zal ik speciale aandacht geven aan het voorkomen van Bladwesp larven op Hoefblad.

Mijn dank gaat uit naar de Heer A.W.M. Mol (Rosmalen) voor de belangrijke correctie betreffende de juiste determinatie van de Bladwesp larve.

Geraadpleegde literatuur

Mienis, H.K., 2017. Geen rups maar de larve van een Bladwesp *Tenthredo marginella*. Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes, 16: 14.

Aanvullende opmerking

Onder de afbeeldingen van *Tenthredo marginella* op het internet zitten geregeld exemplaren die zonder twiifel tot *Tenthredo mandibularis* behoren!

**A find of a city coin from Ashkelon near Emmaus on a slope of the hill
carrying the ruins of Horvat Aked, Israel**

Henk K. Mienis

Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500

mienis@netzer.org.il

**Een vondst van een stadsmunt van Ashkelon nabij Emmaus op een helling van de heuvel waarop
de ruïne staat van Horvat Aked, Israël**

Tijdens een tocht naar het Canada Park, iets ten noorden van Emmaus, werd op een van de smalle paden nabij de ruïne van Horvat Aked (Khirbet el Akid) een kleine munt gevonden. Dit bronzen muntje bleek aan een zijde de afbeelding van de godin Tyche te vertonen, en aan de andere zijde een oorlogsgaljoen. Dergelijke muntjes werden gebruikt in Ashkelon in de tweede eeuw voor Christus.

On 23 March 2018 a visit was brought to the Canada Park just north of Emmaus, in the foothills of the central mountainous area near Highway 1 (Tel Aviv – Jerusalem) in Israel. At the most eastern end of the park we ascended the hill carrying the ruins of Horvat Aked (=Khirbet el Akid) and near the south side of it also the remains of a watchtower and gate of Emmaus. From there we descended to a path running along the southern slope westwards to the entrance of Canada Park.

One of us who went in front (Leo Meerema) found on that path two small bronze coins of which one could be identified with some certainty. It was a rather thick coin (2.94 mm) with a diameter of 13.09 mm and a weight of 2.8 gram. At one side it showed a female head with three tower-like objects in her hair and several letters running one below the other at the right side. At the other side the faint remains of a war galley were still visible with the oars pointing to the right. The present of letters above the galley could not be confirmed but above that area a clear horizontal bar is present (Figs. 1-2).

Figs. 1-2: A city-coin of Ashqelon from about 125 BC, showing the goddess Tyche and a war galley, found near Emmaus.
(Photo: Oz Rittner)

Such coins as described above were in use in the town of Ashkelon in the last quarter of the second century before Christ (\pm 128-104 BC). During that period numerous variations of that coin were minted. The female figure represents the goddess Tyche (Meshorer, 1984; Yashin, 2007), she may be with or without a veil. The letters at the right side may number between 3 and 5 and are going downwards or upwards. The galley at the rear side may show oars which are pointing to the left or to the right. Several letters appear usually above the galley and in the oldest types of these coins a horizontal bar is present above the letters (Meshorer *et al.*, 2013).

In spite of the fact that the coin found south-west of Horvat Aked is rather worn, it shows still enough characters to place it among the oldest issues of these coins. The number of letters at the right side (5), the oars pointing to the right and especially the horizontal bar shows that it is very close to a coin figured in Meshorer *et al.* (2013: Plt. 93, Fig. 122) which had a weight of 2.72 gram and showed the same characters as mentioned above.

Acknowledgements

I like to thank Leo Meerema and Judith Gerritzen (Joure), it is always nice walking with you. Likewise I like to thank my colleague Oz Rittner (the Steinhardt Museum of Natural History) for the accompanying photographs and for discussing the identity of the coin with me.

References

- Meshorer, Y., 1984. [The city coins of Eretz-Israel and the Decapolis in the Roman Period.] 125 pp. Israel Museum, Jerusalem. [in Hebrew]
- Meshorer, Y., Bijovsky, G. & Fischer-Bossert, W., 2013. Coins of the Holy Land. The Abraham and Mariam Sofaer collection at the American Numismatic Society and the Israel Museum, Vol. I: 315 pp. and Vol. II: 238 plts. The American Numismatic Society, New York.
- Yashin, Ch., 2007. From Ascalon to Raphia: City-coins of the Southern Palestinian Coast. 110 pp., 27 plts. Privately published, Ashkelon.